

כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת ///

תפקיד השעה: להתחזק בכל הנשאר לקיים

בדרכיו של התנא רבי עקיבא...

לר' ישראל יקירי שליט"א

משל מאלף מאד כתב ה'חפץ חיים' זי"ע, בשם גדול אחד. ילדה קטנה עמדה פעם בשוק עם סל גדול של ירקות. בא גזלן אחד והתחיל לחטוף את הירקות מן הסל. הילדה נבהלה מאד כשהיא אובדת עצות. מרחוק הבחין פקח אחד בנעשה ואמר לה: "למה את עומדת באפס מעשה? תחטפי גם את" וכל מה שיעלה בידך- יהיה שלך..."

משל זה נאמר בשעתו על ידי אותו גדול כתגובה לשאלה. מה יעשה המתפלל שלא כיוון ברוב התפילה וכבר עומד קרוב לסיומה? והתשובה היתה מתוך משל זה: כל מה שיעלה בידך, יהיה שלך. כלומר, שיכוון לפחות כעת מה שנשאר להתפלל. [ה'חפץ חיים' השתמש במשל זה גם לחזק את מי שרוצה לשנות את דרכו בדיבורים אסורים - הקדמת ס' שמירת הלשון]. והמסר הכללי הוא: שיש לחטוף את מה שניתן לחטוף, להציל את מה שניתן להציל, ולא להזניח גם את הנשאר...

יסוד הדברים כבר נמצא בדברי שלמה המלך: "כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ- עֲשֵׂה" [קהלת ט' י'] מפרשים ביארו זאת [ראה אלשיך הקדוש שם] שעל האדם לפעול תמיד כפי יכולתו והשתדלותו, למרות שאין בכוחו להשלים. וכן כתב ה'חפץ חיים': "כל אדם מחויב לחזק את עצמו בכל מה שיש בכוחו, וכדכתיב בקהלת: כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, דייקא, רצונו לומר: לפי כוחך! [זכור למרים פרק ח"י].

*

דבר זה הוא חובת השעה במיוחד בתקופה זו. כמה וכמה דברים יסודיים בחיי היהדות עדיין נמנעים לעת עתה. מקדשי המעט ומקומות התורה והחינוך סגורים לדאבון הלב. אלא שדווקא כעת מוצב לפנינו התפקיד- להתגבר ולאחוז במה שכן נמצא ביכולתנו. בחלל נשמע כעת במיוחד, הד קולו של ה'חפץ חיים: "חטוף! וכל מה שיעלה בידך, יהיה שלך!"

אנא נחטוף ונאחוז בשתי ידיים את מה שכן נשאר בידינו, את כל מה שניתן להציל בחיים הרוחניים, בקיום התורה והמצוה, ודווקא זה ירבה את זכויותנו לישועה ולרווחה. "כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ, עֲשֵׂה" עֲשֵׂה" [קהלת ט' י']

לאמיתו של דבר, מאד נתחזק כשנדע ונשתכנע אף כיום, כמה נשאר עוד ב'סל'... כמה מצוות ומעשים טובים בכל שטחי החיים, עדיין מוכנים ומזומנים כעת לפנינו בנוסף

להזדמנויות חדשות. ומתוך כולם כעין 'בת קול' יוצאת וקוראה אלינו: חטוף ואכול ואחוז בנותר בכל עוז...

ואכן, הוכיחו זאת ישראל קדושים בתקופה הזאת. בכל כוחותיהם התאמצו להחזיק במה שרק ניתן להחזיק ובפרט במצוות הפסח. ר' ישראל! לב מי לא יתרגש נוכח כל מה שהראו בני עמנו בחודש הזה? כמה התאמצו זקנים, חולים ובודדים, להכניס את הפסח לביתם, בבדיקת החמץ ומצוות הסדר, עד כמה ששייך! כמה טרחו אברכים צעירים לקיים כל זאת בגבורת הרוח! כמה השתדלו בזה משפחות ברוכות ילדים, למרות הכל. את הרקיעים בקעו שאלות "מה נשתנה" של ילדי ישראל בליל הסדר וגם שירת הים האדירה בליל שביעי של פסח, מן המרפסות בערי ארץ הקודש...

מי ימנה ומי יספור את כל מה שהראו בני עמנו בחג הפסח הזה, בשאיפה עזה לקיים את רצון ד' ומצוותיו? הרבה אבידות קשות ספג העם, הרבה יהודים שרויים בצער וביגון. ובכן נישא עינינו למרומים, בזכות "שמור שארית" שלנו, לפי היכולת. הוי! שומר ישראל! שמור שארית ישראל, שמור שארית עם אחד, שמור שארית גוי קדוש...

*

דברתי עם אברך יקר 'בעל בית' מאנטוורפן, שהובהל לביה"ח בערב פסח לפני כניסת החג, כשהותקף בסכנת 'קורונה' ר"ל. אף אחד לא הורשה להיות עמו. ושם על מטת חליו מבודד בסביבה נכרית קרה, נאבק האיש על חייו וגם על אכילת כזית מצה... לא הספיק בצקו להחמיץ ולהרפות, אש המצוה בערה בו! וכך המשיך להתחזק שוב שוב במלים שב"אדון עולם": "ולו העוז והמשרה. והוא קלי וחי גואלי וצור חבלי בעת צרה. והוא נסי ומנוס לי... ד' לי ולא אירא..."

משפחתו נשארה לבד לערוך את הסדר. באותן שעות לא קלות, שמעו פתאום דפיקה על הדלת. היה זה הגבאי של כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א שהביא מצה אחת מבית הרבי, בכדי לחזק את בני הבית... ר' ישראל! לבך חש וקולט היטב את כל צדדי מעשה זה? תפארת שבגבורה ותפארת שבחסד... בחסדי שמים כבר חזר האיש לביתו. כן יתרפאו במהרה כל חולי ישראל!

*

שמעתי מאלמנה מבוגרת יקרת נפש מלונדון, שערכה השנה את הסדר לעצמה בלבד. כשסידרה את השולחן לכבוד הסדר ושמה עליו על ה'כוס של אליהו', החליטה הפעם, מתוקף האמונה בהופעתו, להכין כלי סעודה במיוחד לכבודו של אליהו... ודבר זה רומם את רוח כל הסדר. היא הרגישה בנוכחות עליונה. הוי! אליהו זכור לטוב! הלא אף בשביל אמונה פשוטה וטהורה זו בלבד, ראוי שתבוא לבשר לנו במהרה, בשורות טובות ישועות ונחמות!

*

אהובי! בוודאי שמעת על האסון המחריד בבית שמש, כשנלקח מאתנו גברא רבא, יקר רוח, חכם וסופר נדיר ואיש חסד לאלפים, הרב חנוך ריגל זצ"ל. יודעו ומכירו בכו את השריפה אשר שרף ד'.

בנו יחידו הבה"ח יעקב מאיר הי"ו התארח בסעודת יום ראשון של פסח אצל אחד מיקירי העדה. הוריו היו מאושפזים אז בביה"ח מערב הפסח. אביו ז"ל היה אז במצב קשה. מה ביקש אז יענקי בן הארבע עשרה מאחיותיו הצעירות ממנו? להביא מהבית את שקיות הבד המיוחדות למצות, כפי מנהגם, לאכול את המצות מתוך שקית ולא להניחן על השולחן... וכך אמר להן הבחור גיבור הרוח: 'אנחנו צריכים לשמור על המנהגים של אבא שלנו, גם כשאנחנו לא בבית'.

במהלך הסעודה הבחין המארח, שהבחור כמעט שלא אוכל. הוא חשב שזה בגלל חוסר תיאבון בעקבות המתח. ברם יענקי התנצל שאין הוא יודע אם נוהגים כאן בחומרות בהכנת האוכל, כמו בבית הוריו. רק אחרי שהוכיח לו המארח שהמנהגים זהים לגמרי, התחיל הבחור לאכול את סעודת החג... הוי! בני ציון היקרים המסולאים בפז! אין לנו השגה בערך שלכם! יענקי ואחיותיך! כמה אתם זקוק כעת לנחמה, ועם זאת דעו לכם, שבחורים כמותך ובנות ישראל כשרות כאלה, הם נחמת העם כולו...

*

כנפי החסד התפרסו על ארץ הקודש ואף על ערי הגולה. ולדוגמה, ממה שידוע לי מכאן. יהודי רב פעלים מטורונטו בשם ר' פייוול מונד הי"ו [בן לידי"נ הגה"ח ר' שלמה ליב שליט"א] יזם ואירגן בעיר חברת "זה לזה" של מתנדבים, להסיע ולהביא צרכי אוכל ותרופות לכל הכלואים בביתם. כולם כאחד פועלים בהתנדבות מוחלטת. כחץ מקשת התפתח והתרחב הארגון מיום ליום. כעת כבר עוסקים בכך במלוא הקיטור, בשלשה עשרה ערים ביבשת אמריקה, ואלפים ממש נעזרו בכך. יוזם המפעל ר' פייוול, סיפר לי שמה שמרגש אותו ביותר, הוא מה שמשולבים בזה כל הגוונים שביהדות, ראשיכם, שבטיכם, מחוטב עציך עד שואב מימך... כולם מוכנים ומזומנים לעזור זה לזה, להחיות נפשות מישראל...

שמעתי ממקור ראשון שהתקשרה לארגון, גברת אחת שעתיים לפני כניסת החג בערב הפסח. בנה שהוא גר לבדו אי שם בפינה מרוחקת בניו יורק, זקוק לצרכי פסח. בין רגע התקשרו כעשרה מתנדבים! וכאן לא היה מדובר ברכישת מצרכים, שכן החנויות כבר היו סגורות, אלא גם לנדב את המצרכים משלהם... ואז הוצרך הארגון שעתיים לפני הדלקת נרות, "להעביר קול במחנה", ש"אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש" הוי! ויכלא העם מהביא, אלא שהרצון המשיך להתלקח...

הוי! ויקשב ד' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו, ליראי ד' ולחושבי שמו. יד של מעלה רשמה את המקום, התאריך והשעה, פרבר ניו יורק, ערב פסח תש"פ בשעה 5 אחרי

הצהרים. למרות שבתני כנסיות ובתני מדרשות היו סגורים על מסגר, נשאר הלב היהודי פתוח לטובה ולרווחה, לכל העומק והרוחב, לקיים מצוות ד' ולחונן את בניו בכל מקום שהם...

*

בני ר' אברהם מרדכי הי"ו, התנדב כאיש קשר בארגון זה לתאם את ההודעות והמשלוחים. יום אחד צלצלה אשה מאיזור נכרי לגמרי, בירכתי העיר. היא אמרה שמוצאה אמנם ממשפחה דתית, אלא שהיא כבר נתרחקה מן המקור. בקשתה היתה שמכיון שיש לה הורים ישישים במנהטן שבניו יורק, אם היה שייך שיביאו את צרכי אוכל לביתם. הם נמצאים בסכנת חיים, בין אם יצאו החוצה ובין אם ישארו בבית ללא מזון.

תוך כדי כמה דקות סודר הענין עם חברי הארגון בניו יורק, שהתקשרו אליה ותיאמו את הפרטים. שוב צלצלה הגברת אל בני מתוך התפעלות על הארגון, להודות על העזרה היעילה והחרוצה. בין הדברים הציעה שאף היא ברצונה להתנדב ולעזור באיזו צורה שהיא...

מן השמים זימנו אז את המלים בפי בני. הוא ענה לה בקצרה: "אם רצונך לעזור-תדליקי נרות שבת#... שעת הכושר היתה זו לפתוח לה פתח חזרה ליהדות. מיפנה כזה גם יעזור לעם כולו... מעבר לקו נשמע אז קול בכי עז: "בהחלט אעשה כן. בזמנים כאלה, ראוי להתקשר למקור ולהרבות אור בעולם..."

*

בעקבות בני שיחיה, החלטתי לנקוט בצעד דומה, בראותי את שעת הכושר לכך בתקופה זו. נזכרתי כשנסעתי מארץ ישראל לטורונטו, היתה שם קבוצת חיילים במילואים בגיל העמידה, שנסעו לכנס מיוחד בקנדה. לידי ישב אחד מהם בשם יגאל. הבחנתי שהוא עדין נפש והגון בתהלכותיו. הוא סיפר לי על סבו יוצא רומניה שהיה יהודי שומר מצוות. הרבה שוחחנו בדרך, כיבדתי אותו במגדים ובתוס הנסיעה נפרדנו בלבביות. אבי ז"ל לימדני שכך היא הדרך להשפיע, מתוך תשומת לב וחיבה כנה. יגאל השאיר לי את כתובתו ובשעתו התכתבנו. להפתעתי כתב לי יגאל ביום מן הימים משפט זה: "אני מרגיש כאילו אני חלק ממשפחתך, זוהי הרגשה נהדרת".

אחרי סיפור הדלקת הנרות, נזכרתי ביגאל. הרגשתי שכעת הגיעה ההזדמנות לחזקו בקיום המצוות. ובפרט שידעתי שהוא בעל נפש ומעריך תורה ושומריה. כתבתי לו כמה שורות.

יגאל יקירי"

מה שלומך ושלוש המשפחה @ איך מחזיקים מעמד בקורונה ? בימים אלה שרואים בפועל שיש מנהיג לעולם- הרבה מתחזקים יותר ביהדותם/ אני יודע היטב שאתה מאמין באלוקים/ כמה יפה היה אם היית יכול להניח תפילין רק להגיד בהם שמע ישראל/ וזה יביא גם זכות לך ולכולנו/ זה יהיה מתנה לסבך בשמים- וגם אני אכיר לך טובה/

משה

חכיתי על התשובה ולא ידעתי מה לצפות...

+

אחרי השבת קבלתי מענה מיגאל. בלב פועם בחזקה הנני מעתיק לך אות באות את דבריו.

שלום מוישה היקר-

אכן האירועים האחרונים מחזקים מאוד/ בתקופה האחרונה אני משתדל לא לפספס תפילת שחרית מידי יום *ביחיד כמובן/ הסגר מאפשר זאת/ מקוה שאצליח להמשיך להתמיד/ תודה רבה על דאגתך/ לא סיפרת לי מה שלומך @ האם בריאותך תקינה @ איך מסתדרים בקהיל @

יגאל

הפעם אני פרצתי בבכי... פרצתי אל תוך שטח פתוח לרווחה... בקשתי ממנו הנחת תפילין וקריאת שמע ולו אף פעם אחת, והוא כבר מזמן מתפלל שחרית בכל יום. כל מלה מיותרת. לא הערכתי אותו מספיק. ובתגובה נרגשת לדבריו, בקשתי אז ממנו סליחה... יגאל! ידעתי ששוכנת בקרבך נשמה מיוחדת, ועכשיו ביותר.

בימים אלה קיבל אצלי משמעות חדשה, פסוק שאומרים אותו כל יום. "כִּי תִזְק בְּרִיחִי שְׁעָרָיִךְ- בָּרֶךְ בְּנִיךְ בְּקֶרְבְּךָ". בשעה שהשערים נעולים על מסגר וברית, מתגלה הברכה שבקרב בני ישראל...

*

אהובי! הבה נעלה ונשגיב כעת בצוותא, להביט מעט אל עולמם של תנאים ונראה נפלאות מתורתם והנהגתם; בפרט בנושא זה של: כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד, עֲשֵׂה!

הלא דבר הוא! בשתי מצוות לדורות, שאנו מעוטפים וקשורים בהן יום יום, גם במשך כל ימי הגלות. במצוות ציצית והתפילין, קבעה התורה הקדושה בפי חכמינו ז"ל ברוך שבחר בהם ובמשנתם! "התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת.

תפילה של יד אינה מעכבת את של ראש. ושל ראש אינה מעכב את של יד". [מנחות ל"ח]. אם האחד נמנע מאתנו, מתמסרים בכל עוז על מה שנשאר... וכך היא לשון האלשיך הקדוש על כגון זה: "שאם לא תזדמן [מצוה] אחת, תתקיים היהדות בשאר"... [שמות י"ב – ל"ז. מליצה זו לקוחה מלשון המשנה "תתקיים העדות בשאר" (מכות ו.)].

*

דוגמא מופלאה לתפיסת עולם זו, להיאחז את כל מה שבכוחו של אדם לעשות, משתקפת בחיי התנא האלקי רבי עקיבא, בין בהצלת חייו הוא ובין בהצלת חיי התורה בישראל.

הבה נתעמק נא יחד, יקירי, בברייתא ידועה בסוף מסכת יבמות [קכ"א]. אנא נצייר את הדברים לנגד עינינו ואז נראה נפלאות בחיי התנא האלקי הזה רבי עקיבא. "אמר רבן גמליאל, פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה. והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו? רבי עקיבא".

"וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה. אמרתי לו בני מי העלך? אמר לי: דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי, נענעתי לו ראשי..."

ההשגחה העליונה הראתה במעשה הצלתו זה של רבי עקיבא מסר ברור ביותר: כשרוצים להינצל חייבים להחזיק בכל כח ותוקף בקרש שנשאר. אף אם האניה שבורה, ממשיכים לחפש מפלט. קרש נשאר שם לפליטה. ודווקא זה הציל, החזיק מעל הגלים והעלה אל חוף מבטחים...

מול כל גל וגל שעלה עליו, התכופף רבי עקיבא ולא התקומם נגדו. הוא לא ריכוז את מבטו על הגלים הזועפים, הגועשים, המאיימים, אלא ייחד את לבו להחזיק בכל כוחו בקרש ההצלה ששרד, עד שעלה ליבשה, לחיים ולהתחדשות בלימוד התורה וקיומה.

וכפי שסיפר זאת רבן גמליאל בעצמו: "וכשעליתי ליבשה בא [רבי עקיבא] וישב ודן לפני בהלכה". הוא לא הלך לנוח ולפוש אחרי מאורעות ומאבקים האלה, כשנלחם על חייו, אלא אף תיכף ומיד לבית המדרש במקום החדש, ללחום מלחמתה של תורה... ספוג היה במי הים. ועוד הרבה יותר מזה, באהבת תורה לוחטת עד תכלית...

* .

ורעיון פשוט מעורר את הלב כעת בימי הספירה, שאולי שימש לו לרבי עקיבא מעשה קרש ההצלה ההוא, גם כמורה דרך בעת המשבר האיום לעת זקנותו, כשנסתלקו כ"ד אלף תלמידיו בין פסח לעצרת. רבי עקיבא אחז אז שוב במה שנשאר לפליטה. כל הרבבות האלה היו אמורים להאיר פעם את דור העתיד. כעת נשאר רבי עקיבא בודד

וערירי מכולם. כל עולמו שבנה רבי עקיבא בתמצית נשמתו נשבר ונחרב. נשברה אנייה עצומת ממדים ששטה על פני ים התלמוד...

ומה עשה אז רבי עקיבא? הוא אחז בעוז, בדף הספינה הנשאר לפליטה. כך עבר לדרומה של ארץ ישראל ומסר תורה לתלמידים שהיו שם וכמאמרם ז"ל [יבמות ס"ב]: והיה העולם שמם עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום וּשְׁנָאָה להם; רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה. שוב העלה אותו קרש ההצלה אל החוף וכך ניצלה התורה בישראל לעד ולנצח נצחים...

*

מה נפלא הדבר שכל זה קרה בימי ספירת העומר!! הרי קיום מצוה זו בזמן הגלות, ממש מביע מסר זה... מצוות הספירה בזמן הזה דומה לדף של ספינה שנשברה. הרי ציוותה התורה הקדושה לספור: "מיום הביאכם את עומר התנופה" ומאז שחרב בית המקדש אין עומר ואין הבאה. ובכל זאת נאחזים ישראל קדושים בכל לב במה שנשאר...

בכוונה ובדבקות מברכים ומקיימים את מצוות הספירה ודווקא על ידה מתקדשים ומיטהרים בקדושה של מעלה, על ידה מושפע שפע רב בכל העולמות וכך מתקנים נפש רוח ונשמה, דווקא על ידי הקשר שנשאר מ'ספינת' השלימות... יתכן שאף עצם המצוה הזאת של ספירה בימי הגלות, גילתה את צו השעה, להתחזק במה שנשאר. כך חיזקה את לב רבי עקיבא להתגבר על מה שקרה אז בימי הספירה ולזנק מיד לדרום, לאחוז בקומץ תלמידיו הנשאר לפליטה, ואִתָּם הפליג אל חוף נצחיות התורה, בקדושה של מעלה...

*

ואמנם כן, עצם ימי חייו של רבי עקיבא מורים ומלמדים על יסוד "שמור שארית", לקיים את הנשאר, להציל את הניתן להציל ולחטוף את הזדמנות העתיד. הרי ארבעים שנותיו הראשונות כבר פנו להם בבערות והדיוטות. אולם כשהחליט בדעתו לבקוע את הדרך לחיי תורה, בהיותו כבר בן ארבעים, העלים עין מן העבר ונאחז בקרש ההצלה של העתיד, את מה שנשאר מספינת נעוריו השבורה וכך "עלה ליבשה", הציל את חייו הרוחניים ועמם את חיי העם כולו...

ויתכן שבכח השקפת חייו זאת להתחזק במה שנשאר עדיין באופק, ניחם וחיזק לימים, את רבותיו, חביריו וכל הדור כולו בנחמות העתיד. כשראו חכמים את גדולת רומי ואת השועל היוצא מקדשי הקדשים בכו תמרורים. ואילו רבי עקיבא הביע את שמחתו. אם ההווה היה אז בתכלית השפל והחידלון, הראה רבי עקיבא את הדרך איך לאחוז בנשאר בלב כל אחד, והיא תקוות העתיד שקיימת תמיד. כל מהותו הכריזה: העתיד עדיין בדינו!

ועל זה הודו לו חכמים ואמר "עקיבא ניחמתנו! עקיבא ניחמתנו! [מכות כ"ד:] במדרש [איכ"ר ה'] שומעים אנו את ברכתם הנרגשת לרבי עקיבא על דבריו אלה: "תתנחם ברגלי מבשר!".

ואמנם רבי עקיבא היה זה שקבע את נוסח העתיד בברכת הגאולה בליל הסדר: "כן ד' אלקינו ואלקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך וכו', [פסחים קט"ז:]. כל זה הוא פרי יצירתו וכיוון חייו של רבי עקיבא!

*

בבוקרו של שבת קודש, נפעמתי כשנתווספה בסייעתא דשמיא, פנינה מיוחדת במחרוזת זו. והיא, שיעורו של רבי עקיבא במצוות פרי עץ הדר... כך שנינו [בסוכה ל"ו:] "מעשה ברבי עקיבא שבא לבית הכנסת ואתרוגו על כתיפו". מדוע הידר רבי עקיבא באתרוג גדול כל כך? ומה משמיעה לנו הברייתא כאן שהביאו לבית הכנסת?

וכאן קרץ לי זיו אורו של שבת ורמז לי: "דע לך שזה קרה בתקופה מיד לאחר חורבן בית המקדש. רוח העם היתה ירודה מאד 'בזכרנו את ציון'. הרי דווקא בחג הסוכות שרר בזמן המקדש, שיא השמחה. "ושמחתם לפני ד' אלקיכם שבעת ימים". רבבות אלפי ישראל נהרו אז לבית המקדש לקיים מצוות ארבע מינים. ובנוסף לזה, כמובן חגו אז את ימי שמחת בית השואבה, שלא היתה שמחה בדומה לה. כך כתב הרמב"ם: אף על פי של המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה". השמחה בד' עלתה פעם השמימה. ולמרבת הכאב כל זה עלה כעת בלהבות. מקום המקדש נחרש ושועלים הילכו בו...

ודווקא בימים האלה הופיע רבי עקיבא בבית הכנסת ואתרוג ענק על כתיפו. במעשה זה רצה להודיע ולפרסם לעם, שכעת יש להתמקד על מצוות ד' שנשארו בידינו ובמקום שנשאר בידינו... אם כבר נמנע קיום של "ושמחתם לפני ד' אלקיכם" במקדשו הרי בכל זאת נשאר "ולקחתם לכם פרי עץ הדר" ויש לקיימו בכל עוז וחדוה. אם אין בית המקדש, הרי במקומו נשאר בית הכנסת, מקדש מעט... וכך הוכרז מתוך מעשה זה של רבי עקיבא: אנא שארית עם קדוש! כל אֶשֶׁר תִּמְצָא יָדָךְ לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ, עֲשֵׂה! נאחוז נא בתוקף בדף הספינה וכך נגיע אל חוף הגאולה...

אהובי! הבה נעמיד את 'בעל השמועה' לנגדנו באותו מעמד בחג הסוכות בתחילת ימי גלות אדום. ארוך בדורו היה רבי עקיבא [ילקוט ר' תשס"ח] ועל כתיפו אתרוג גדול שבגדולים. אה! מרחוק נדמה כעת התנא האלקי כנר מתנוסס לרום ומעליו להבה אדירה... להבה מוזהבת בדמות אתרוג. נר ישראל, עמוד ימיני זה עבר אז לפני העם, האיר את מחשכיו וניגב את דמעותיו, וכך עורר אותנו לקיים את מצוות ד' בשמחה. כך העלה גם אותם על כתיפיו, באהבה ובחמלה כרועה נאמן...

*

ומתוך מעשיו של רבי עקיבא התנא הנצחי, מנצנץ רמז נוסף גם לתקופה זו, שברחמי שמים תחלוף נא במהרה. "כך היה מנהגו של רבי עקיבא, כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה מפני טורח ציבור. וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו, אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת וכל כך למה? מפני כריעות והשתחויות". [ברכות ל"א.] רבי עקיבא לימד לדורות, שאם לפי קושי המצב, יהיה פעם הכרח להתפלל ביחידות, ידעו נא הכל ששייך להתחזק בתפילה כזאת באופן מיוחד, להתייחד עם בורא העולם בהתלהבות ובדבקות עצומה, ולפעול ולתקן בזה גדולות ונצורות...

*

וכך נמשיך נא כעת אל אחרית ימיו של התנא הקדוש. ידוע מה שאמרו חז"ל [עירובין כ"א:] על רבי עקיבא שבהיותו בבית האסורים, מסר נפשו על מצוות נטילת ידים. רבותינו בעלי התוספות [שם] כתבו שמעיקר הדין היה פטור ממצוה זו, אלא שהחמיר על עצמו. בטעם הדבר כתב ה"שבות יעקב" שרצה ללמד את העם, מתוך קל וחומר ממעשיו ומצבו, שלא לזלזל בנטילת ידים. [עיון יעקב שם].

לפי האמור בדרכו של רבי עקיבא לאחוז בקשר ההצלה הנשאר, אולי יתכן להוסיף ביאור, שבימים ההם, ימי גזירות השמד על המצוות, כשאמצעי הטהרה וודאי לא היו מצויים; אז עורר רבי עקיבא וזירז שיש להתחזק לפחות בצד הטהרה שנשאר לפליטה, והיא מצוות נטילת ידים...

ואמנם כן יקירי, כמה מתאים רעיון זה לתקופה הנוכחית, וביותר שחכמת הרפואה כיום ממריצה כל כך רחיצת ידים בתדירות. הרי באמת שייך לכוון בזה לשם שמים למצוות ונשמרתם, וכמובן לפני הסעודה, לדקדק בה כהלכה בכל היכולת לפרטיו ודקדוקיו... וכבר כתבתי לך בשם השל"ה הקדוש, שמי שמצטער על טהרתו בכלל, ומתלבש ברוח טהרה בשעה שרוחץ את ידיו, אז נחשב לו כאילו קיים, ומחשבה טובה, הקב"ה מצרפה למעשה...

*

ואולי רמז רבי עקיבא אף על זאת בדבריו הנשגבים: "אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים... ואומר, מקוה ישראל ד' מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל". [יומא פ"ה:]. אם אין אמצעי טהרה בתחום היכולת, אז תבוא הטהרה מן השמים מכל מקום. אף הקב"ה מטהר את ישראל...

זאת ועוד. במדרש תהילים [ד'] ניתוספו דברים על דברי רבי עקיבא אלה, הנוגעים לימים אלה ממש. כך אמרו חז"ל שם: הקב"ה מטהר את ישראל ועל הטמא לפנות אל

מקום הטהרה, מקוה ישראל ד'. #כך אמר הקב"ה- אני אמרתי- כשאתה מתפלל- התפלל בבית הכנסת שבעירך/ ואם אתה אינך יכול לילך בבית הכנסת שבעירך- התפלל בתוך ביתך/ ואם אין אתה יכול לילך להתפלל- תתפלל על מטתך/ ואם אין אתה יכול לדבר- הרהר בלבך/ #

משמעות פשוטו של 'מקוה' בנבואת ירמיהו [י"ד] שם, הוא מלשון תקוה. "מקוה ישראל ד' מושיעו בעת צרה". אולי נשמע מכך, שהטהרה באה גם מתוך התקוה והבטחון, שרבי עקיבא המנחם לא הפסיק להפיח בעמו... כן ד' אלקינו ואלקי אבותינו יגיענו - שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך...

*

תחילת דרכו של רבי עקיבא היתה עוד בימי הבית השני ודווקא בזמן חורבן בית המקדש והתקופה שלאחריה. אז התנוססו לרום ימי העלייה שלו ואז פעל גדולות ונצורות. אם נתבונן בדבר נראה שכל תקופת הבית השני מתחילת בניינו עד החורבן ודור ההמשך, רצופה היתה בצו-חיזוק זה של "כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ, עֲשֵׂה!" שיש להחזיק במה שנשאר.

בזמן בנין בית שני, ידע העם שלא יחזור ההוד שבמקדש הראשון והשראת השכינה כפי שהיה. חגי הנביא חיזק אז את רוח אלה שלא העריכו את מה שעומד להיבנות כעת, לעומת מה שהיה : "מי בכם הנשאר אשר ראה את הבית הזה בכבודו הראשון? ומה אתם רואים אותו עתה? הלוא כמוהו כאין בעיניכם. ועתה חזק זרובבל נאום ד' וחזק יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול וחזק כל עם הארץ נאום ד' וַעֲשׂוּ כִּי אֲנִי אֶתְכֶם נֹאמֵר ד' צב-אות". [חגי ב'] אף אם יימצאו גרעונות בבית השני לעומת הראשון, בכל זאת החובה להתחזק כעת במה ששייך, במה שנמצא. כי זהו רצון ד' עכשיו!

*

לימוד זה של 'אחיזת הנשאר' בכל הידורו, נתחדש במלוא העוצמה, כשחינכו החשמונאים את בית המקדש השני. כשניגשו למצוות הדלקת המנורה, לא היה בידם לקיים מצוות "ועשית מנורת זהב", מפני ששללו היוונים את הכל. לפי כורח הנסיבות הוזקקו להדליק אז בדיעבד בשפודים של ברזל פשוטים. [מנחות כ"ח:]. ומאידך, בכל זאת לא הניחו ולא זלזלו בהידור השמן אלא התמסרו על זה ביותר. ולכן שלחו להביא שמן זית מהודר משבט אֶשֶׁר, לתקוע הגלילית- נסיעה בת ארבעה ימים, [ר"ן שבת כ"א:] למרות שהיו זיתים מצויים גם בכל מקום כמאמר הכתוב "זיתים יהיו לך בכל גבולך". וכך קבעו בני בינה אז : אם לא נמצא הידור כאן, בכל זאת מתחזקים ביותר על ההידור שעוד שייך לקיים. יתקיים נא "זה קלי ואנוהו" מכל מקום!

*

ואף בחורבנה כך... באבות דרבי נתן [פ"ד] למדנו שפעם בראות רבי יהושע, [שרבי עקיבא היה תלמידו] את חורבות ירושלים הצטער על המקדש ומזבח הכפרה. ורבו הגדול רבן יוחנן בן זכאי ניחמו ואמר לו: "בני אֵל יָרַע לך, יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים, שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח". יש להיאחז במה שכן נשאר לנו!!! אם שוב אין לנו קרבנות ריצוי וכפרה, אז חייבים למצוא דרכים אחרות.

ואמנם כך דבקו יהודים לדורותיהם בכל עוז בכותל המערבי, שריד בית מקדשנו. לשפוך שיח ולהביע את כל אשר עם לבבם, בפנת יקרת שמעולם לא זזה שכינה ממנה. אף הכותל כעין דף של ספינה הוא, שיריים מן המקדש שנחרב, ויהודים נאחזו בו ויאחזו בו עד שיבנה המקדש השלישי במהרה בימינו! ואז נעלה ונראה!

*

ורבי עקיבא בעצמו לימד זאת מתוך הנהגת היהודי במידותיו. כל מי שרוחו נמוכה, לבו נשבר וממעט בדיבורו "מעלה עליו הכתוב כאילו מזבח בנוי בלבו ומעלה עליו עולות ושלמים לפני הקב"ה בכל יום" [מדרש אותיות דרבי עקיבא אות ח']. ומתוך דבריו למדנו אף לענין מקדש מעט. יהודי קדוש! אם אין כיום בית המדרש פתוח, תיהפך נא בעצמך לבית המדרש... במוחך תיבה וספר תורה, ובלבך - עמוד התפילה הזכה... ווער אליין א בית מדרש!

*

ומתוך כך נבין היטב את השתפכות נפשו של רבינו גרשום מאור הגולה, בפיוט "זכור ברית" שבסליחות: "הַעִיר הַקֹּדֶשׁ וְהַמְּחֻזָּזֹת. הָיוּ לְחֶרֶף וּלְבָזוֹת. וְכָל מַחְמֶדֶיךָ טְבוּעוֹת וְנִגְזָזוֹת. וְאֵין שִׁיּוֹר רַק הַתּוֹכָה הַזֹּאת".

ממבט שטחי תמוה הדבר קצת. מי שבוכה ומתאונן על הון שאבד לו, אין דרכו להוסיף תוך כדי קינה, שבכל זאת יש לו כמה מליונים בבנק... ולמה הודיענו כאן את ה"שיור"?

דומה שרבינו גרשום קבע כאן הוראה לדורות, על אותו ענין ממש. הוא הדגיש את תפקידם של ישראל בימי הגלות. מכל מה שנחרב, לא נותר שיור כי אם התורה הקדושה בלבד. ואם כן נאחזו נא בזה בכל עוז, ולא ניתן אף לשיור זה חלילה לטבוע ולהיגנז, שלא תהיה אף היא ח"ו, לחרפה ולביזות. נזכור תמיד שזהו הדף היחיד שנשאר מכל הספינה ובו ניצל מן הים הסוער. כן, רבינו גרשום הראה את המאור שבגולה- ולימד שחייבים להתאמץ לאחוז ולהתדבק בשיור...

ואיך אפשר שלא להזכיר כאן את משאו הנאדר של הרב מלובלין זצוק"ל בעיר קראקא בשעתו, על דף של ספינה שמרמז על דף היומי, וכמו כן על הוספת ה'לב שמחה' ז"י"ע ברמז זה על לימוד הירושלמי... בכח "דף של ספינה" מחזיקים מעמד בפועל בתקופה זו, רבבות אלפי ישראל.

*

ר' ישראל! נעיין נא הלאה בדרכיו של רבי עקיבא בזה, שתמיד הראה והורה לאחוז בנותר ואף אם קטן ומצער הוא. לשנעמיק בדבר נראה איך שהחשיב רבי עקיבא את השיור, את המקצת, את המועט. הוא שפסק לענין נוסח ברכת הזימון, ש'אחד המרובים ואחד המועטים' מברכים באותו הנוסח [ברכות מ"ט:]; הוא הוא שניחם את רבן גמליאל שבפסוק "עושה אלה לא ימוט לעולם" [תהילים ט"ו] אין הכוונה לכל חמשה עשרה הדברים המוזכרים במזמור שם, אלא "באחת מאלה". [מכות כ"ד. ומדרש תהילים שם].

הוא שאמר [ספ"ג דאבות] "הכל נתון בערבון", וכפי שפירש ה'מדרש שמואל' שם, שבכדי לזכות לכל הבטחות התורה, צריך, לדעת רבי עקיבא, רק לתת "מקדמה" אחת כערבון ולהבטיח על השאר... וכך קבע לנו רבי עקיבא שבעולם הזה אפילו זכות אחת לעומת אלף חובות ח"ו, יכולה להגין ולהציל... [ירו' ספ"ק דקידושין].

*

ולו אף על הניצוץ הקטן הבודד, על נקודת הטוב הזעירה ביותר, נאחזים בעוז ולא מוותרים על כלום... נקח נא לדוגמא לכך, מעובדה מובהקת אחת מחיי רבי עקיבא המופיעה במסכת כלה רבתי וגם בספר מנורת המאור [נר א' כלל א' ח"ב] בשם התנחומא.

רבי עקיבא נדד פעם מעיר לעיר כדי להציל נפש תינוק אחד ברוחניות, ממשפחה ירודה ושיקועה בחטא מאד מאד. הוא קבע מקום בעיר זו, הכניס את התינוק לבריתו של אברהם אבינו. כשגדל הילד ניסה ללמדו 'אלף בית' ולא הצליח בזה כלום. רבי עקיבא ישב אז בתענית ארבעים יום שייפתח לב הנער...

לאחר שהתענה רבי עקיבא ארבעים יום, "יצאה בת קול ואמרה; #על זה אתה מתענה@ אמר [רבי עקיבא]: הן!!!". הוא לא זז מהחלטתו. הוא יציל את הילד ביהדותו ויהי מה.

געוואלד! בת קול שואלת את רבי עקיבא: "על זה אתה מתענה? על בנם של משפחת עוול ורשע? על המשך דור של בעלי עבירה? מסתבר שענין ה'בת קול' היה נסיון, לראות אם יחזיק רבי עקיבא בדרכו. ואכן, תשובת רבי עקיבא היתה ברורה כשמש ועזה כקרניה: #הן"!!! כן" אני מתענה עליו!! כן, אני מתענה על ילד יהודי ואני רוצה להציל את עתידו. כן! על התינוק הזה אני מתענה ומתחנן שייפתח לבו האטום, ויכנס לתורה ולתעודה. נקודה יהודית יש בו ואינני מסוגל לוותר עליה... הן" הן" הן"

+

כאן הראה ענק הדורות כמה חשוב אף ניצוץ יהודי אחד וכמה יש לאחוז בו וללבותו. ומי יודע, אולי גם בשכר זכה רבי עקיבא לדרוש כל קוץ וקוץ שבאותיות התורה [מנחות כ"ט:]. הרי כל אות ואות שבתורה מכוונת כנגד נפש אחת מישראל, ואם כן, ה'קוץ' מרמז על נקודה יהודית אחת...

ויתכן שמעצמו וממוצאו למד רבי עקיבא איך להעריך אף את הניצוץ הכי זעיר... לפי גירסת רבינו נסים גאון [ברכות כ"ז:] נאמר בגמרא [סנהדרין צ"ו:] "מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים ומנו? רבי עקיבא". בתוך תוכו של אותו רשע היה חבוי ניצוץ אחד, חלקיק קטן שבקטנים ומזה נמשך בעתיד, אור התורה הכי גדול... על רבי עקיבא אמר משה רבינו לפני הקב"ה: רבונו של עולם! יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי? [מנחות כ"ט:]

ולא זו בלבד אלא שגילה לנו הרה"ק בעל "מאור עינים" מטשרנוביל זי"ע, דברים נפלאים על פי האר"י הקדוש, שיצחק אהב את עשו, בגלל שהרגיש בו את נשמת רבי עקיבא... וזה יפתור לנו את כל התמיהות בענין זה. [פי' תולדות].

ואכן יקירי, מאורעות התקופה לימדה אותנו כעת, איך שנגיף בלתי נראה אלא במיקרוסקופ, הפך עולם ומלואו. ומדה טובה מרובה, נקודה קטנה לצד הטוב, מסוגלת לפעול נפלאות למטה ולמעלה, לארבע רוחות השמים...

*

ר' ישראל! נסכם נא את הכל בשפת המעשה. אם בתי המדרש ומוסדות החינוך סגורים עדיין, יש לחטוף את מה שניתן לחטוף, בתורה בשקידה, בתפילה ראויה, בקיום המצוות כהלכתן. ראוי לזכור את מה שפסק ה'מחבר' בשלחן ערוך [או"ח סי' ס'] שמצוות צריכות כוונה והיינו "לכוון קודם שמתחיל המצוה לצאת בעשיית המצוה" [מ"ב שם סק"ז].

ומה עוד קיום המצוות שבין אדם לחבירו ותיקון המידות. "ספינה" זו לא נשברה ולא חסר ממנה כל שהיא. ואדרבה שעת הכושר היא דווקא כעת להשתלם בזה להפליא... השתדל נא ביותר במצוות כיבוד אב ואם, אנא התקשר למבוגרים חולים ובודדים ואל נא תפסיק לחזק אחרים, ככל האפשר, עוד ועוד ועוד. היום זה אור לנשימה!

הבה לא נניח ולא נזניח את מה שבידינו. לא ניתן מקום לרפיון רוח ולאזלת יד. כפי שלמדנו מתוך דרכי חייו של ענק הדורות, התנא האלקי רבי עקיבא...

ר' ישראל! יהיו נא הימים הקרובים הבאים לקראתנו לשלום, ימי הכנה לתקופה נפלאה ביותר בעזה"ת. סדר העולם יחזור על כנו ואנחנו ניכנס לסדר זה בהתרומויות, בכלי נפש מחודשים, בתחושה של פנימיות, מתוך ציפיה נלהבת ומזוככת לביאת הגאולה השלימה בב"א. ואמנם היה רצון העליון ששנת תש"פ, תהיה שנת פנימיות...

גוט שבת לך אהובי, גוט שבת
שבת של התגברות רינה ותפילה
מתוך קיום דברי החכם מכל אדם:

כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ, עֲשֵׂה!

יְדִידְךָ אוֹהֵבְךָ בִּלְבַב וּנְפֶשׁ,
מֹשֶׁה יַעֲקֹב הַלּוֹי